

Андрій Кузьменко

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник науково-до-
слідного відділу “Музей історії Української Право-
славної Церкви”, Національний історико-етногра-
фічний заповідник “Переяслав”
(Переяслав-Хмельницький, Україна)
aviastrix@meta.ua

Andrii Kuzmenko

candidate of historical sciences,
Senior researcher,
Leading researcher of the research department
“Museum of history of Ukrainian Orthodox Church” of
the National historical and ethnographic reserve “Pe-
reiaslav”
(Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)

ПРОЕКТ ЖИТЛОВОГО БУДИНКУ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ АКАДЕМІЇ НАУК АРХІТЕКТО- РА В. Г. ЗАБОЛОТНОГО

THE PROJECT OF THE HOUSE FOR EMPLOYEES OF ACADEMY OF SCIENCES BY THE ARCHITECT V. I. ZABOLOTNY

Анотація

Метою дослідження є вивчення внеску В. Г. Заболотного в розвиток української архітектури другої половини 1930-х рр. в сегменті житлового будівництва. Для цього визначено наступні завдання: 1) встановити передумови розробки проекту житлового будинку для працівників Академії наук УСРР, простежити історію його створення та визначити особливості функціонування будівлі на сучасному етапі; 2) виявити стильові та конструктивні особливості житлового будинку; 3) визначити місце проекту у процесі становлення В. Г. Заболотного як архітектора; 4) актуалізувати один з архітектурних об'єктів, спроектованих видатним зодчим у другій половині 1930-х рр. Під час дослідження були застосовані методи: хронологічний, всебічного розгляду, структурно-функціонального аналізу; принципи: історизму та об'єктивності.

Ключові слова: Володимир Заболотний, українська радянська архітектура, конструктивізм, житлове будівництво

Summary

Research objective is studying of a contribution of V. I. Zabolotny to development of the Ukrainian architecture of the second half of the 1930th in a segment of housing construction. The following *tasks* are for this purpose defined: 1) to establish prerequisites of development of the project of a house for employees of Academy of Sciences of USSR, to track history of its creation and to define features of functioning of the building at the present stage; 2) to reveal style and design features of a house; 3) to define the place of the project in the course of V. I. Zabolotny's formation as architect; 4) to staticize one of the architectural objects designed by the outstanding architect in the second half of the 1930th. During the research *methods* were applied: chronological, comprehensive consideration, structurally functional analysis; *principles*: historicism and objectivity.

Keywords: Vladimir Zabolotny, Ukrainian Soviet architecture, constructivism, housing construction

Залишаючись вірним конструктивізму, у другій половині 1930-х рр., В. Г. Заболотний, крім громадських споруд, розробляв проекти багатоповерхових житлових будинків. Один із його головних принципів у цій царині полягав у тому, щоб мінімізувати використання трафаретних схем та зразків, а для цього, на думку зодчого, архітектурі житла слід приділяти значно більше уваги¹.

Деяких аспектів питання, що розглядається в цій статті, у своїх студіях у різні роки торкалися такі дослідники, як: Л. М. Грачова², Д. В. Малаков³, Г. А. Войцехівська⁴ та ін.^{5,6}. Утім, комплексного аналізу проблеми ще не було здійснено, у зв'язку з чим ця розвідка є спробою заповнити прогалину, що утворилася.

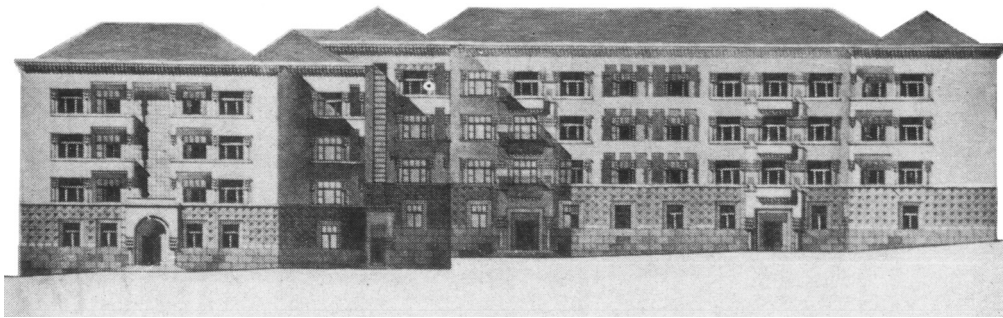

Рисунок 1. Проект чотириповерхового 40-квартирного житлового будинку для працівників Академії наук УСРР. Фасад. 1936 р.

Так, характерними ознаками пошуку зодчим різних шляхів відходу від конструктивізму вирізняється 40-квартирний житловий будинок для працівників Академії наук УСРР, зведений у 1937 р. за проектом В. Г. Заболотного на вул. Челюскінців, на частині колишнього костельного саду^{7,8,9} (рис. 1, 2). План будівлі з ритмізованою пилкоподібною конфігурацією був добре вписаний у форму ділянки з ярмом і крутосхилом та нагадував про архітектурні тенденції кінця 1920-х рр.¹⁰ Архітектура будинку, що мав риси київського постконструктивізму, позбавлена надмірностей, оскільки тісно пов'язана з планувальним і конструктивним рішенням¹¹. Зокрема, бруталістичні цегляні деталі стриманого за пластикою фасаду без оздоблення надають будівлі дещо похмурого вигляду. Втім, завдяки могутнім сандрикам на кронштейнах над квадратоподібними вікнами архітекторові вдалося досягти певного ефекту монументальності

¹ Грачова Л. М. Архітектор В. Г. Заболотний. – К.: Будівельник, 1967. (Видатні зодчі України). – С. 16.

² Там само.

³ Малаков Д. На вулиці Костьольній // Янус. Нерухомість. – 1998. – № 5. – С. 14–15: іл.

⁴ Архітектор В. Г. Заболотний: Біобібліографічний портрет (1898–1962) / Г. А. Войцехівська (відп. ред.) [та ін.]; ДН АББ Держбуду України. – К.: Укрархбудінформ, 1998. – 46 с. (Видатні зодчі України).

⁵ Кириченко Л. Вулиця Костьольна в Києві: тут молився Папа Римський і жив батько космонавтики Корольов / ЧАО “Сьогодні Мультимедіа” – К., 2014 [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev-ukr.segodnya.ua/kwheretogo/ulica-kostelnaya-v-kieve-tut-molilsya-papa-himskiy-i-zhil-otec-kosmonavtiki-korolev-580494.html>. – Назва з екрана.

⁶ Горбик В. О. Пам'ятки історії та культури України: каталог-довідник. – Зошит 2: каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Київ / В. О. Горбик (кер. автор. колект.) [та ін.]. – К.: [б. в.], 2007. – 277 с.

⁷ Малаков Д. Вказ. пр. – С. 15.

⁸ Архітектор Володимир Заболотний (1898–1962). – [Б. м.], 2014 [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.znaimo.com.ua/docs/329/index-18481.html?page=3>. – Назва з екрана.

⁹ Горбик В. О. Вказ. пр. – С. 92–93.

¹⁰ Архітектор В. Г. Заболотний: Біобібліографічний портрет... – С. 3.

¹¹ Грачова Л. М. Вказ. пр. – С. 16, 18.

споруди. Для свого часу цей чотириповерховий будинок мав досить вдале планування. Зокрема, 3–4-кімнатні квартири, більшість з яких мають лоджії та балкони, орієнтовані на 2–3 боки, що також забезпечує достатнє наскрізне їх провітрювання^{12,13}.

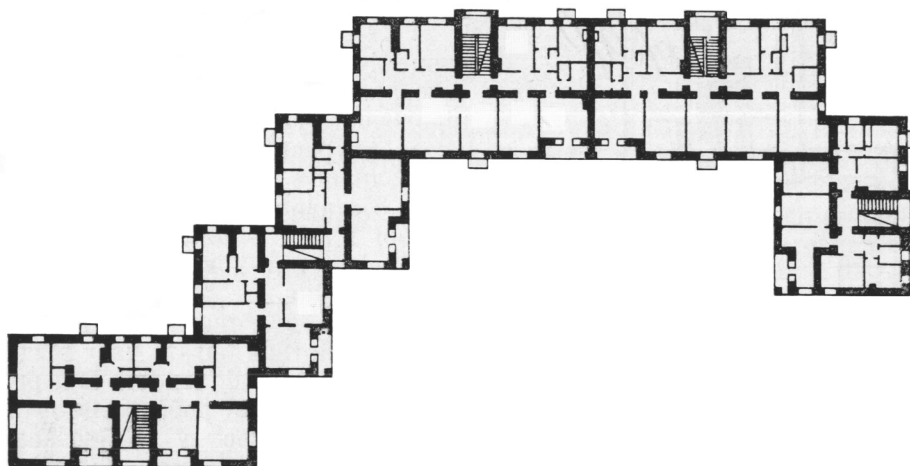

Рисунок 2. Проект чотириповерхового 40-квартирного житлового будинку для працівників Академії наук УСРР. План другого поверху. 1936 р.

У будинку проживали видатні науковці з таких галузей, як хімія, фізика, математика, патофізіологія, цитологія, ентомологія. Побутує навіть думка, що дослідниками було зроблено чимало наукових відкриттів саме під час спілкування на прибудинковій території. Ймовірно, цей факт і ліг в основу легенди, поширеної в середовищі вчених, згідно з якою для розв’язання важкого наукового завдання необхідно прогулятися вулицею Костьольною, щоб “наставники з минулого” змогли підказати його рішення¹⁴.

Будівля збереглася до сьогодні на вул. Костьольній, 15¹⁵ (Рис. 3). У 2002 р. мешканці будинку зареєстрували юридичну особу “Об’єднання співвласників багатоквартирного будинку «Науковець»”, на баланс якої в 2003 р. будівлю було передано з балансу Державно-житлового комунального підприємства НАН України¹⁶. Нині, крім квартир мешканців, у будинку знаходяться: Юридична компанія “Богданов і партнери”¹⁷, Охоронне агентство ТОВ “Альфа Пре-

¹² Архітектор В. Г. Заболотний: Біобібліографічний портрет... – С. 3–4.

¹³ Грачова Л. М. Вказ. пр. – С. 16, 18.

¹⁴ Кириченко Л. Вказ. пр.

¹⁵ Перелік об’єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) Шевченківського району м. Києва // Департамент житлово-комунальної інфраструктури виконавчого органу Київської міськ. ради (Київської міськ. держ. адміністрації). – К., 2017 [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://dzki.kievcity.gov.ua/content/perelik-osbbzhbk.html>. – Назва з екрана.

¹⁶ Постанова 24.04.2012 № 35/103 // Київський апеляційний господарський суд. Національний реєстр судових рішень. – К., 2012 [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://scourt.info/doc/ABbH4S>. – Назва з екрана.

¹⁷ Юридична компанія “Богданов і партнери”. – К., 2016 [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://b-pt.com.ua/> uk – Назва з екрана.

міум Груп”¹⁸, Центральна Багетна майстерня¹⁹, Дизайнерський тату-салон TST²⁰, офіс компанії Pack&Go²¹, Інтернет-магазин “Все для ноутбуків”²² та ТОВ “Арбуз”, що надає послуги з організації свят та урочистостей²³.

**Рисунок 3. Багатоквартирний житловий будинок (ОСББ “Науковець”). Побудований 1937 р.
Фото І. Зосько, 2016 р.**

Таким чином, закладені В. Г. Заболотним концепція та призначення будівлі продовжують існувати й нині, про що свідчить навіть назва об’єднання співвласників цього багатоквартирного будинку – “Науковець”. Втім, реалії сучасного ринкового простору все ж внесли в його концепцію певні корективи. Так, перебування будівлі на самоутриманні зумовлює залучення додаткових надходжень від оренди нежитлових приміщень, чому, звісно, сприяє і вдале розташування будинку в центрі Києва.

Загалом, оцінюючи роботу В. Г. Заболотного над будинком для працівників Академії наук, варто нагадати, що його проектування та зведення відбувалися відразу після участі зодчого в конкурсних проектах побудови грандіозної за масштабами урядової площі. Саме на ці роки припадає також робота В. Г. Заболотного над будівлею Верховної Ради УСРР – найбільш відомим проектом, який підніс архітектора на найвищий рівень тогочасної архітектурної еліти.

Ще одним важливим аспектом діяльності В. Г. Заболотного в цей період було застосування вироблених ним новітніх педагогічних підходів при підготовці своїх студентів – майбутніх архітекторів. Важливим сегментом цього процесу стало їх залучення до проектування та реального будівництва об’єктів, що було відповідальною ланкою в їх професійному становленні. Одним із яскравих прикладів застосування такої підготовки є спорудження в середині 1930х рр. студентами Київського будівельного інституту під керівництвом В. Г. Заболотного комплексу павільйонів у Парку піонерів. Такі ініціативи дають підстави говорити про формування в цей період міцного фундаменту наукової школи В. Г. Заболотного, представленої

¹⁸ Охранная фирма “Альфа Премиум Груп”. Лицензия МВД Украины “АЕ” № 292127. – К., 2014 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.alfa-pg.com.ua> – Название с экрана.

¹⁹ Центральная багетная мастерская. – К., 2014 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: <http://bagetnaya.com.ua> – Название с экрана.

²⁰ Салон татуировки и пирсинга. – К., 2017 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tattooer.kiev.ua> – Название с экрана.

²¹ Pack&Go . – [Б. м.], 2015– [Эл. ресурс]. – Режим доступа: <http://packandgo.com.ua> – Назва з екрана.

²² Все Для Ноутбуків. – К., 2017 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: <http://vdn.com.ua> – Название с экрана.

²³ Арбуз ООО. Празднества и торжества – услуги по организации. – К., 2017 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.yadres.com/pages/1/171/22677> – Название с экрана.

плеядою майбутніх архітекторів – учнів архітектора. Саме вони в наступні роки продовжили традиції зодчества, закладені В. Г. Заболотним, та продемонстрували кращі здобутки української архітектури ХХ ст.

Таким чином, очевидним є той факт, що проектування житлового будинку для працівників Академії наук припало на важливий період архітектурної діяльності В. Г. Заболотного, і цей факт характерно демонструє лише одну зі складових багатогранної творчої особистості зодчого. З цього можемо робити висновок, що друга половина 1930-х рр. стала визначним, підсумковим етапом активного процесу становлення В. Г. Заболотного як архітектора.

Знаменно, що у період активного вихолощення ще донедавна одного з основоположних стилів в українській радянській архітектурі – конструктивізму, В. Г. Заболотному вдалося в черговий раз втілити кращі його традиції, пов'язані з раціональним використанням об'ємно-планувальної структури будівлі для її безпосереднього функціонального призначення. Переслідуючи цю мету, В. Г. Заболотний фактично йшов у розріз з тогочасними бурхливими змінами архітектурних тенденцій. Врешті-решт, відійшовши від суто стилізаторського ставлення до конструктивізму, він залишив у складному процесі формування архітектурного образу Києва, який зберігся нині, зокрема, на вул. Костьольній.

Попри те, що В. Г. Заболотним було зроблено помітний внесок у розвиток та продовження національних традицій української архітектури в ХХ ст., ще залишається чимало прогалин у дослідженні його творчого та наукового доробку. Саме ця обставина й спонукає до подальшого більш ґрунтовного студювання різних аспектів його інтелектуальної спадщини.